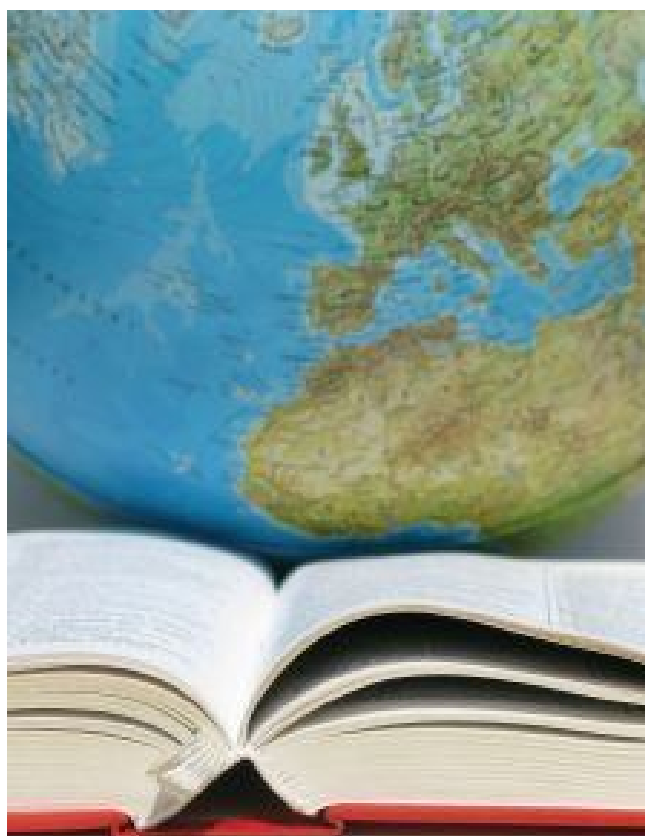

Maria – Magdalena POPA

**ROLUL CENTRULUI DE DOCUMENTARE ȘI
INFORMARE ÎN OPTIMIZAREA PROCESULUI DE
PREDARE – ÎNVĂȚARE – EVALUARE LA DISCIPLINA
*GEOGRAFIE***

Editura Sfântul Ierarh Nicolae
2010

ISBN 978-606-8129-48-8

Lucrare publicată în Sala de Lectură a
Editurii Sfântul Ierarh Nicolae,
la adresa <http://lectura.bibliotecadigitala.ro>

Prof. Coordonator: Lector dr. Simona ANTONESCU

INTRODUCERE

Fiecare profesor dedicat elevilor, prins în angrenajul complicat al reformei învățământului, pentru îndeplinirea dezideratelor acesteia și a idealului educațional prefigurat în Legea Învățământului, caută răspunsuri la întrebările:

- Cum se centrează învățarea de la cunoștințe declarative, spre cunoștințe procedurale, atitudini, competențe și metacunoștințe?
- Cum se pot diminua sau înlocui în lecție momentele de predare centrate pe profesor cu momente de învățare autentică și evaluare centrate pe elev?
- Care sunt formele de organizare, strategiile, metodele și tehnicile, prin care elevul este determinat să învețe implicit și explicit, conștient și durabil, pentru a nu mai fi doar un ecou al conținuturilor transportate de profesor ori de manuale?
- Cum se poate organiza învățarea de bună calitate în condițiile în care volumul informațiilor vehiculate în științe este tot mai mare?
- Cum se poate schimba rolul profesorului din emițător de cunoștințe în organizator al învățării și evaluării?
- Cum se actualizează conținutul lecției și cum se adaptează într-o lume în permanentă schimbare?
- Care sunt acele cunoștințe necesare pentru reușita în viață pe care ar trebui să le învețe elevii la școală?

Și lista întrebărilor care ne frământă devine cu fiecare zi mai lungă!

Este Centrul de Documentare și Informare un răspuns la aceste întrebări?

Este Centrul de Documentare și Informare o soluție viabilă a optimizării procesului de predare – învățare – evaluare?

I. CENTRUL DE DOCUMENTARE ȘI INFORMARE – SCURT ISTORIC

Înainte de 1958, în școlile franceze existau cabinete specializate, biblioteci de clasă (în grija profesorilor de franceză), precum și biblioteci ale profesorilor, deservite de către bibliotecari.

În anul 1958, la Liceul Janson – de Sully din Paris se creează primul CLDP (centrul local de documentație pedagogică), destinat doar profesorilor și gestionat de un profesor numit de director; acest CLDP, devenit în 1962 SD (serviciu de documentare) funcționa în paralel cu biblioteca școlară. Oficializarea serviciului de documentare și informare prin fuzionarea bibliotecii și a serviciului de documentare propriu-zis și adăugarea unei noi secții, documentația școlară și profesională, aveau să se realizeze în anii 1966 – 1967.

Începând cu 1969, în Franța a fost pusă în practică o politică de dezvoltare a serviciilor de documentare și informare.

S-a creat rețeaua CNDP (centrul național de documentație pedagogică) cu CRDP (centre regionale de documentație pedagogică) și CDDP (centre departamentale de documentație pedagogică). Acestea din urmă se regăsesc și în sistemul educativ românesc la nivelul Casei Corpului Didactic.

Din 1972, s-au înscris în caietul de sarcini necesar la construirea unei școli și parametrii Centrului de Documentare și Informare (CDI).

Din 1974, directivele ministeriale stipulau obligativitatea autorităților locale de a amenaja în școli Centre de Documentare și Informare.

În 1991, toate liceele de profil general și tehnic, aproximativ o treime din liceele profesionale și trei sferturi din școlile generale erau echipate cu un CDI. Astăzi fiecare unitate școlară din învățământul secundar francez este dotată cu un CDI. În plus, rețeaua SCEREN (Service Culture Editions Ressources pour l'Éducation Nationale), formată dintr-un centru național de documentare pedagogică (CNDP), centre regionale de documentare pedagogică (CRDP) și centre departamentale de documentare pedagogică (CDDP), a oferit și oferă sprijin permanent în domeniul politicilor de documentare fiecărui cadru didactic, fiecărui responsabil din sistemul educativ.

Experiența franceză în acest domeniu avea să fie cunoscută în România, grație unui proiect franco – român, proiectul bilateral "Éducation à l'information en milieu rural défavorisé" – "Educația pentru informație în mediul rural defavorizat".

În toamna anului 1998, Ministerul Educației Naționale a elaborat "Programul de relansare a învățământului rural", program aprobat de Guvernul României în ianuarie 1999. Scopul declarat al programului era de a asigura "egalitatea șanselor la învățătură pentru elevii din mediul rural, prin asigurarea unei educații de calitate, într-un mediu favorabil învățării." Programul urma să fie realizat pe baza contribuțiilor financiare guvernamentale, ale autorităților locale și pe baza unui împrumut proiectat de 400 milioane dolari contractat cu Banca Mondială.

În directă legătură cu acest program, prin Ordinul M.E.N. Nr.5135/22.12.1999, se stabileau reperele Proiectului bilateral român-francez de promovare a centrelor rurale de documentare, informare și de formare a personalului didactic, proiect desfășurat de Ministerul Educației Naționale în colaborare cu Serviciul de Cooperare și Acțiune Culturală din cadrul Ambasadei Franței. Acest proiect avea să primească denumirea "Educația pentru informație în mediul rural defavorizat" și avea să se desfășoare în cinci județe pilot nominalizate de M.E.N.: Alba, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Maramureș și Sibiu.

Pe lângă aceste unități școlare mai sunt cuprinse ca și centre de resurse Inspectoratele Școlare Județene și Casele Corpului Didactic din fiecare județ mai sus menționat.

Proiectul "**Educația pentru informație în mediul rural defavorizat**" prin implementarea centrelor de documentare și informare în școli își propune următoarele obiective:

1. promovarea unei pedagogii inovante, care dinamizează și modernizează parcursurile pedagogice tradiționale, transformând atitudinea față de învățare;
2. dezvoltarea unei atitudini pozitive față de învățare în general;
3. favorizarea muncii în echipă;

4. asigurarea accesului liber la informație și cultură a tuturor tinerilor și a membrilor comunității locale; stăpânirea tehnicilor de informare și comunicare în învățământ (TIC);
5. formarea cetățeanului conștient și autonom, adaptat la lumea actuală prin intermediul vieții școlare;
6. egalitatea șanselor elevilor din mediul rural și urban.

Au avut loc stagii de formare a cadrelor și a documentariștilor din județele pilot, stagii organizate în țară la Alba Iulia, Sibiu, Botoșani, Bistrița, Baia Mare și în Franța, la Reims, Chalons-en-Champagne și Poitiers. În decembrie 2001 a avut loc o evaluare a centrelor de documentare și informare din instituțiile pilot, evaluare în urma căreia au fost nominalizate persoanele care vor face parte din echipa de formatori naționali.

Prin Ordinul M.E.C. nr.3248 / 01.03.2002 referitor la extinderea colaborării dintre Ministerul Educației și Cercetării și Serviciul de Cooperare și Acțiune Culturală din cadrul Ambasadei Franței la București în ceea ce privește promovarea centrelor de documentare și informare, precum și formarea continuă a personalului didactic, de conducere, îndrumare și control și a personalului din centrele de documentare și informare, s-a stabilit cooptarea în noua etapă a proiectului a încă 3 unități școlare din fiecare județ pilot și a încă 14 unități școlare din 7 județe: Constanța, Vaslui, Buzău, Olt, Hunedoara, Bacău și Suceava.

Ordinul MEC nr. 3328 / 08.03.2002 precizează dreptul Caselor Corpului Didactic de a înființa, în mediu rural și urban, centre de documentare și informare în unități de învățământ care au un minim de dotare, spații corespunzătoare și post de bibliotecar normat prin statul de funcții.

II. NECESITATEA IMPLEMENTĂRII CENTRELOR DE DOCUMENTARE ȘI INFORMARE ÎN ROMÂNIA

Pentru a scoate în evidență necesitatea implementării Centrelor de Documentare și Informare în școlile din România se impune o comparație între biblioteca școlară și CDI, între bibliotecar și profesor – documentarist (documentarist), ținând cont:

- de existența bibliotecilor școlare, ca punct de plecare în demersul implementării dorite;
- de diferențele evidente dintre cele două unități, în favoarea centrului de documentare și informare, ceea ce justifică implementarea.

Biblioteca școlară este o colecție de documente (cărți, reviste, ziare, materiale audiovizuale, alte suporturi informaționale), cu caracter enciclopedic, adecvate nivelului și profilului unității de învățământ în care funcționează biblioteca școlară; ea are personal special afectat pentru achiziționarea, prelucrarea, organizarea și valorificarea fondurilor de publicații și a celorlalte categorii de documente. (Ordin 6566 / 17.06.1994, Art.1)

Centrul de Documentare și Informare este un centru de resurse pluridisciplinare ce pune la dispoziția elevilor, cadrelor didactice și a comunității informații pe suporturi diferite (fond de carte, reviste, casete audio și video, CD ROM-uri, calculatoare conectate la Internet, echipament de multiplicare, consumabile), desfășoară activități pedagogice (inițiere în cercetarea documentară) și pune în practică proiecte de animație culturală. Centrul de documentare și informare oferă elevilor structuri și resurse documentare și umane ce vor contribui la o mai bună inserție școlară prin realizarea următoarelor **obiective**:

- favorizarea gustului pentru lectură;
- dobândirea cunoștințelor, a abilităților transferabile și a metodelor de lucru diversificate;
- inițierea elevilor în mărirea instrumentului de lucru informatic și interogarea băncilor de date;
- deschiderea școlii spre mediul înconjurător.

Centrul de Documentare și Informare este deservit de un documentarist (profesor-documentarist sau bibliotecar - documentarist).

Bibliotecii școlare îi revin următoarele **sarcini**:

- să participe la pregătirea elevilor pentru procesul instructiv-educativ, la formarea unei temeinice culturi generale, a unei bune pregătiri profesionale și de specialitate ale acestora;
- să contribuie la înțelegerea de către elevi a rolului și importanței informației în lumea contemporană, la însușirea de către aceștia a metodelor și tehnicilor de muncă intelectuală, ajutându-i pentru un studiu individual eficient și inițiindu-i în cercetarea documentară;
- să sprijine personalul didactic al școlii în îmbunătățirea calității procesului de învățământ, asigurând publicații de referință, de informare curentă, de pedagogie, psihologie, lucrări privitoare la conținutul diferitelor discipline predate în școală și la metodică predării acestora;
- să dezvolte sentimentul responsabilității la elevi, deprinzându-i cu buna păstrare a publicațiilor pe care le primesc în sala de lectură sau le împrumută acasă. (Ordin 6566 / 17.06.1994, Art.7).

Centrul de Documentare și Informare are următoarele **sarcini (misiuni)**:

- asigurarea unui fond documentar sau să permită elevului construirea autonomă sau asistată a propriei cunoașteri și a propriilor deprinderi;
- facilitarea învățării prin inițierea elevilor în tehnicile de cercetare documentară;
- furnizarea de informații referitoare la unitatea școlară și relaționarea cu potențiali parteneri exteriori sistemului educativ;
- incitarea la inovație pedagogică și stimulare intelectuală.

Centrul de Documentare și Informare este un **spațiu de formare** al elevilor în domeniul utilizării informației, îndeosebi a celei pe care se bazează achiziția cunoștințelor școlare.

Este un **spațiu cultural** în care comunitatea educativă pune la dispoziția elevului mijloacele necesare dezvoltării armonioase a personalității sale.

Acest centru de resurse, situat în inima instituției școlare, este pentru un elev imaginea

structurilor pe care el le va frecventa mai târziu, ca adult: biblioteca universitară, centre de documentare specializate, biblioteca / mediateca, etc.).

Centrul de Documentare și Informare oferă elevului ocazia de a cunoaște acest tip de structură, de a învăța să se servească de ea și să participe, prin intermediul ei la o veritabilă activitate culturală și științifică.

Prin Centrul de Documentare și Informare elevii devin autonomi în învățare, sunt implicați în construirea propriei cunoașteri, devin partenerii profesorului în procesul de învățare, sunt pregătiți pentru educația permanentă.

Având ca suport Ordinul nr.248/01.03.2001 și nr.3328/08.03.2002 ale Ministerului Educației și Cercetării, se impune dezvoltarea acestor C.D.I. – uri, material și logistic, în vederea perfecționării activităților specifice, contribuind la o mai bună integrare școlară și socială a *elevului*, la formarea profesională și perfecționarea cadrelor didactice, la o colaborare pertinentă și de conținut cu comunitatea locală.

Centrul de Documentare și Informare îndeplinește următoarele **funcții** (funcții ce devin pe deplin inteligibile exclusiv din perspectiva misiunilor pe care CDI-ul le are ca parte integrantă a unității școlare):

- **tehnică** (gestiune documente; bibliografii; întocmire fișe; cercetare, exploatare și elaborare a unei documentații; audiovizual; multiplicare; sisteme electronice de comunicare);
- **de primire** (elevi, cadre didactice, membrii ai comunității);
- **de informare generală;**
- **de relaționare cu parteneri exteriori unității școlare;**
- **de incitare pentru lectura de plăcere;**
- **de informare școlară și profesională;**
- **de animare;**
- **pedagogică**, constând în inițierea sistematică în tehnicile de cercetare documentară.

Bibliotecii i se asigură în incinta școlii, de regulă, la parter, un spațiu corespunzător pentru buna organizare și conservare a fondului documentar, precum și pentru activitatea cu cititorii, respectiv cel puțin două încăperi alăturate, una (sau mai multe) servind la depozitarea suporturilor informaționale (cărți, reviste, discuri, benzi audio și video, discuri etc.), iar cealaltă, ca sală de lectură. (Ordin 6566 / 17.06.1994, art.10).

Spațiul Centrului de Documentare și Informare va fi amenajat astfel încât să se asigure existența unor zone distincte, a căror existență se deduce din funcțiile și misiunile CDI-ului și a căror dimensiune depinde de numărul de elevi din unitatea școlară. În general, sunt clar delimitate următoarele spații:

- spațiul de primire, împrumut și informare;
- spațiul documentaristului;
- spațiul lucrărilor documentare (lucrări de referință, lucrări cu caracter științific);
- spațiul consacrat presei;
- spațiul lucrărilor de referință (romane, poezii, povești, benzi desenate, etc.);
- spațiul de lectură (“colțul pentru lectură”);
- spațiul de afișaj și expoziții;
- spațiul destinat orientării școlare și profesionale;
- spațiul destinat activităților de grup;
- spațiul de lucru individual destinat elevilor;
- spațiul de documentare pedagogică (destinat exclusiv cadrelor didactice);
- spațiul informatic (recomandabil cu conectare la Internet);
- spațiul audio-vizualului;
- spațiul de multiplicare;
- spațiul de arhivare.

În funcție de spațiul destinat CDI-ului în unitatea școlară este posibilă sau nu o delimitare

strictă a acestor spații. Important este însă, ca Centrul de Documentare și Informare să fie funcțional și să poată răspunde misiunilor sale.

III. COMPETENȚE SPECIFICE ALE PROFESORULUI - DOCUMENTARIST

În desfășurarea activității Centrelor de Documentare și Informare sunt implicate două categorii de actori:

- Interni: directori, cadre didactice, profesorul - documentarist, elevi, părinți;
- Externi: Inspectoratul Școlar Județean, Consiliul Județean, Casa Corpului Didactic, comunitatea locală, mass-media, muzee, biblioteci, asociații profesionale, fundații, agenți economici etc.

Profesorul - documentarist este cadrul didactic care are **misiuni pedagogice, culturale, de comunicare și de gestiune**. Profesorul - documentarist gestionează resursele documentare ale CDI-ului și organizează funcționarea CDI-ului, contribuie la realizarea unei pedagogii documentare, favorizează accesul la cultură și informație, stimulează și dezvoltă gustul pentru lectură al elevilor, favorizează învățarea socială și colectivă, dezvoltă spiritul critic al utilizatorilor CDI-ului, spiritul de inițiativă și de independență ale elevilor, contribuie la consolidarea legăturii dintre școală și comunitatea locală, promovează imaginea unității școlare și deschide universul școlii către societatea contemporană.

Activitățile desfășurate de profesorul - documentarist trebuie să răspundă politicii de documentare a unității școlare, inclusă în proiectul școlii și să fie permanent ghidate de nevoile elevilor, cadrelor didactice și ale membrilor comunității locale.

Tipurile de activități care pot fi desfășurate de profesorul - documentarist sunt:

1. Pedagogice:

- a. Prezentarea CDI și a organizării sale specifice;
- b. Inițierea elevilor în cercetarea documentară;
- c. Activități de recuperare a elevilor cu dificultăți de învățare sau eșec școlar, împreună cu echipa pedagogică a școlii;
- d. Proiecte disciplinare și interdisciplinare, în colaborare cu celelalte cadre didactice din școală;
- e. Orientare și consiliere educațională și vocațională, în colaborare cu echipa pedagogică;
- f. Integrare a noilor tehnologii ale informării și comunicării în practicile pedagogice, împreună cu echipa pedagogică;
- g. Activități extrașcolare – participare la crearea vieții școlare;
- h. Parteneriate educative.

2. Activități culturale (animații):

- a. Animații lectură;
- b. Animații audio – video;
- c. Animații legate de mass media;
- d. Realizarea de expoziții;
- e. Organizarea de vizite și întâlniri tematice;
- f. Activități prilejuate de diverse evenimente;
- g. Ateliere de creație;
- h. Activități de valorizare a patrimoniului și potențialului cultural;
- i. Parteneriate și schimburi culturale.

3. Activități de comunicare:

- a. Colectarea, prelucrarea și difuzarea de informații necesare utilizatorilor din interiorul și exteriorul unității școlare;
- b. Participarea la promovarea imaginii unității de învățământ în comunitatea educațională și cea locală;
- c. Participarea la promovarea activității CDI;

d. Corespondența cu caracter profesional.

4. Activități de gestionare:

- a. Gestionarea spațiului CDI;
- b. Gestionarea funcționării CDI (orar de funcționare, planificarea activităților);
- c. Gestionarea bunurilor materiale (mobilier, materiale și echipamente);
- d. Gestionarea financiară a funcționării CDI în funcție de nevoile utilizatorilor și a activităților planificate;
- e. Gestionarea fondului documentar pluridisciplinar și multimedia;
- f. Gestionarea formării profesionale.

Educarea prin intermediul informației poate fi realizat printr-o gamă foarte largă de activități care se pot desfășura în spațiile Centrului de Documentare și Informare. Dintre acestea cele mai frecvente sunt:

LECTURA. CDI – ul este un important instrument de promovare a lecturii.

- Lectura beletristică
- Lectura documentară
- Tehnologiile noi de lecturare

SERVICIUL DE IMPRUMUT

- Romane
- Documentare
- Periodice

ACTIVITATEA PERSONALĂ A ELEVULUI

- Activitate individuală autonomă
- Activitate individuală asistată de profesorul - documentarist
- Activitate în grup
- Activități de recuperare pentru elevii aflați în dificultate

ACTIVITĂȚILE DE ANIMAȚIE

- Expoziții
- Întâlniri
- Difuzarea lucrărilor realizate de elevi
- Scenete de teatru

CERCETAREA DOCUMENTARĂ ȘI DE INFORMARE

- Metodologia cercetării documentare
- Integrarea noilor tehnologii și practici pedagogice diversificate ale profesorului

DIFUZAREA INFORMAȚIEI

- Informația administrativă
- Informația pedagogică
- Informația profesională
- Informația culturală

EDUCAȚIA CIVICĂ ȘI CULTURALĂ

- Activități tematice, etc.

IV. CENTRUL DE DOCUMENTARE ȘI INFORMARE – UN SPAȚIU AL ÎNVĂȚĂRII

Clasa de elevi este un grup social specific, cu structură, cu roluri clare și un mediu psihosocial al activității instructiv-educative ce determină schimbări cognitive fundamentale ale fiecărui membru, este mediul educațional în care se manifestă relațiile dintre elev-profesor, relațiile elev-elev, în care se concretizează predarea, învățarea și evaluarea, în care elevii și profesorii se simt "acasă" ori trăiesc sentimente de frustrare și alienare. Pentru dezvoltarea CDI - ului ca un spațiu optim pentru învățare, profesorul - documentarist și profesorii clasei au rolul esențial deoarece ei creează cadrul optim al activităților de predare-învățare-evaluare și oferă elevilor o mulțime de mijloace de învățământ.

Centrul de Documentare și Informare ca **mediu educațional**

Șerban Iosifescu definește *mediul educațional* ca fiind "ecosistemul" persoanelor, lucrurilor, informațiilor și stărilor afective care determină și / sau influențează un anumit proces / o anumită relație educațională. Autorul consideră că *parametrii funcționali* ai mediului educațional sunt:

- *fizici*: spațiul de lucru, lumina, căldura, aparatura și materialele necesare, inclusiv auxiliarele curriculare (manuale, culegeri, hărți, planșe, modele fizice etc.) sub formă de obiecte;
- *informaționali*: informația și cunoașterea de la nivelul cadrului didactic și al elevului, precum și diferitele auxiliare curriculare, dar din punct de vedere informațional;
- *umani*: stările afective, trecute și prezente, care influențează procesul sau relația educațională, organizarea grupului de lucru și relațiile de comunicare între elevi, între cadre didactice, între elevi și cadre didactice etc., stilurile manageriale (directiv, consultativ, participativ etc.), rolurile jucate de profesori și elevi, "stările eului" activate (părinte, adult, copil).

Optimizarea mediului fizic al Centrului de Documentare și Informare pentru învățare

Deoarece modul în care arată CDI - ul îi influențează atât pe elevi, cât și pe profesori, putând facilita sau obstructiona procesul de învățare, pentru optimizarea spațiului ca mediu educațional, după negocierea cu elevii, schimbările pot viza câteva direcții: aranjamentul meselor, decorarea pereților, materialele expuse pe pereți, luminozitatea clasei etc.

Modul în care sunt aranjate mesele reflectă ceea ce anticipează să se întâmple în CDI; într-un mod se poate organiza activitatea cu mesele așezate pe trei rânduri, în alt mod dacă sunt așezate în forma literei U, și altfel dacă mesele sunt unite pentru a permite ca patru sau șase elevi să lucreze împreună. Dacă mesele sunt individuale și nu sunt fixate în podea, ele pot fi mișcate cu ușurință de la locul lor, în timpul lecției, în funcție de specificul activității.

Un mediu educațional optim este asigurat prin: *luminozitatea* de 100 de lucși la suprafața mesei de lucru; sursa de lumină situată în partea stângă a elevilor; *temperatura* constantă, în jur de 18-20° C; *umiditatea aerului* de 50-60%; *sala aerisită*, deoarece absența oxigenului și prezența unei cantități prea mari de dioxid de carbon provoacă somnolență; *zgomotul de fond al mediului ambiant* sub 50-60 de decibeli pentru a nu constitui un factor perturbator; *decorarea centrului* cu materiale realizate de către elevi (schite, desene, planșe etc.). Elevii sunt influențați pozitiv de faptul că pereții centrului sunt decorați cu materiale realizate de către ei, iar acest decor poate fi schimbat periodic pentru stimularea creativității.

Climatul afectiv al clasei de elevi

Adrian Neculau (1983) considera clasa de elevi ca un grup de muncă specific, compus dintr-un număr de membri egali între ei (elevii) și dintr-un animator (profesorul): ale căror raporturi sunt reglementate, oficial, de tipul sarcinii și de normele de funcționare. Relațiile elevului cu clasa sa influențează dezvoltarea personalității și randamentul învățărilor sale. Studiile de psihologie socială au evidențiat faptul că progresul cognitiv al elevilor dintr-o clasă este influențat de: interacțiunea profesor-elevi, interacțiunile dintre elevi și climatul afectiv din grup.

Procesele specifice clasei de elevi. ca grup, menționate de Neculau și Zlate (1983) sunt următoarele:

- procesul de realizare a sarcinii (dacă îndeplinirea sarcinii apropie grupul de scopul său, membrii vor fi motivați să depună eforturi pentru realizarea ei);
- procesul de comunicare
- procesele afective (atracția dintre membrii grupului constituie o condiție fundamentală a performanțelor școlare înalte, o sursă de satisfacție personală și un factor al coeziunii grupului);
- procesul de influență (care determină uniformitatea comportamentelor).

Climatul clasei, definit empiric ca *stare afectivă, atmosfera clasei, stare de spirit, moralul clasei*, este o realitate complexă, generată de stări subiective și de dinamica grupului clasei.

R. Iucu (2000) consideră că elementele ce caracterizează climatul educațional dintr-oclasă de elevi sunt: caracteristicile relațiilor sociale din clasă; comportamentele elevilor în situații școlare și extrașcolare; tipul de autoritate exercitat; gradul de ne/credere între cadrul didactic și elevi.

Deoarece climatul unei clase influențează percepțiile elevilor și ale profesorului și, în plus, reflectă motivele pentru care elevii colaborează sau nu colaborează între ei sau cu profesorul, este important ca profesorul să-l cunoască prin observare, prin chestionare scrise, prin discuții cu elevii, etc.

Construirea clasei de elevi ca o comunitate de învățare

Fiecare elev simte nevoia apartenenței la o comunitate (familie, clasă, școală, etc.), să fie apreciat și respectat în cadrul acesteia, să fie folositor altora. Membrii unei comunități conștientizează apartenența la comunitatea respectivă deoarece lucrează împreună, comunică între ei, au de obicei nevoi și scopuri comune. Pentru ca o clasă să fie o comunitate de învățare, profesorii și elevii ar trebui să fie preocupați pentru construirea ei în toate lecțiile. Profesorii percep comunitățile claselor și le diferențiază între ele, dar sunt mai puțin preocupați de contribuția pe care o pot avea în schimbarea pozitivă a acestora cu scopul de a optimiza mediul de învățare în lecțiile proprii. Un profesor se simte bine sau rău într-o anumită clasă, observă că elevii sunt preocupați de învățatură la disciplina sa ori au alte preocupări: simte că poate comunica bine cu elevii sau că există un zid de nepătruns între ei, etc. Pentru ca un profesor să fie acceptat în comunitatea clasei și să poată interveni pedagogic pozitiv este nevoie să se implice la construirea acestei comunități având ca reper aserțiunea lui Thomas Sergiovanni: „Construirea comunității trebuie să devină inima oricărui efort de îmbunătățire a școlii”.

O clasă care funcționează ca o comunitate optimă pentru învățare presupune ca elevii: să se simtă respectați, valorizați, înțeleși; să aibă încredere unii în ceilalți; să aibă grijă unii de ceilalți și să primească sprijin când au nevoie; să respecte un cod de reguli propriu comunității lor; să aibă nevoi, scopuri și valori comune; să decidă împreună, etc. Intervenția pedagogică a unui profesor cu scopul de a construi comunitatea unei clase se poate manifesta în diverse moduri, dintre care remarcăm doar câteva:

- discutarea conținuturilor propuse elevilor spre învățare deoarece acestea pot fi uneori: prea dificile, plictisitoare, fără valoare pentru elevi; o investigație asupra conținuturilor care plac elevilor este binevenită;
- stabilirea unor reguli de comportament în clasă, în timpul lecțiilor, *de comun acord cu elevii*, prin discuții cu aceștia (de exemplu: să vorbească numai când sunt întrebați sau după ce ridică mâna și au primit permisiunea; să nu întrerupă pe cineva când vorbește; să utilizeze numai limbajul literar; să nu rupă foi din caiet; în activitățile în grup sau în perechi să vorbească încet; să solicite sprijinul profesorului când nu înțeleg ceva sau au nevoie de ceva, etc.); elevii au posibilitatea de a reflecta, de a propune reguli eficiente care sunt în interesul comunității, dar și al lor ca membri ai acesteia;
- organizarea activităților de învățare în perechi și în grupuri, atât în lecții, cât și în afara lor;
- oferirea unui feedback pozitiv din care să rezulte: profesorului îi place clasa lor ca

grup; că au progresat toți la disciplina respectiva într-un interval de timp; că le place disciplina pe care profesorul o predă, etc.;

- crearea unei atmosfere viioaie, entuziastă, prietenoasă la lecții prin stilul personal al profesorului oferit ca model de comportament;
- stabilirea unor ritualuri sau rutine în cadrul lecțiilor (verificarea temelor; modul de discutare a testelor; prezentarea unor perle din lucrările lor, etc.);
- acordarea unor premii sau stabilirea unor responsabilități permanente sau temporare (cine verifică temele; cine aduce materialul didactic; cine pe cine ajută să învețe ceva anume, cine pregătește materiale interesante pentru un afișier etc.);
- organizarea unor excursii, drumeții, vizite sau alte activități extrașcolare cu toți elevii din clasă;
- afișarea produselor realizate de elevii clasei sau a fotografiilor din diferite excursii ale clasei, în spațiul de afisare al centrului sau în afara lui;
- realizarea unei reviste a clasei axată pe o tematică anume (poate fi o singură pagină) și care va fi distribuită în întreaga școală;
- organizarea unor activități în cadrul centrului de către elevii clasei, dar la care să fie invitați elevi din toată școala, etc.

V. ROLUL CDI – ului ÎN OPTIMIZAREA PROCESULUI DE PREDARE - ÎNVĂȚARE - EVALUARE LA LECȚIILE DE GEOGRAFIE

Organizarea învățării in grupuri mici

În lecțiile tradiționale, formele predominante de organizare a elevilor sunt cele *frontale*, când profesorul lucrează simultan cu întreaga clasă și toți elevii rezolvă aceeași sarcină de lucru, însă în lecțiile centrate pe celev sunt dominante activitățile individuale și în grupuri mici. Astfel de activități, se pot desfășura cu succes în cadrul centrului. Pentru crearea unui cadru eficient de învățare este importantă echilibrarea instruirii frontale, individuale și grupate, deoarece fiecare dintre aceste forme, de organizare prezintă avantaje și dezavantaje.

Când se pune problema organizării activității în grupuri, profesorilor le este teamă cel mai mult de zgomot, de pierderea controlului asupra clasei și au rețineri din cauza necunoașterii tehnicilor prin care îi pot determina pe elevi să lucreze eficient împreună. Cu siguranță că primele încercări sunt dificile sau constituie mici eșecuri, însă cu ajutorul profesorului documentarist, prin perseverență și printr-o analiză riguroasă a activității proprii și a elevilor, fiecare profesor poate fi capabil să schimbe mediul educațional al clasei.

Denumirea formei de organizare	Avantajele	Dezavantajele
Frontală	<ul style="list-style-type: none"> • se câștigă timp • se predă un volum mare de informații • întrebările sunt de diferite tipuri • timpul disponibil pentru formularea răspunsurilor variază • profesorul primește și oferă imediat feed-back-ul 	<ul style="list-style-type: none"> • se pretează pentru metode expositive și conversație cu profesorul • activitatea este centrată predominant pe profesor • învățarea se face prin memorare • elevii sunt tratați predominant ca și cum ar avea toți aceleași caracteristici • favorizează competiția
Grupală	<ul style="list-style-type: none"> • elevii sunt grupați aleator sau după diferite criterii: relații interpersonale, nivelul abilităților • permite diferențierea sarcinilor de învățare • învățarea se produce în ritm propriu • se dezvoltă abilitățile de comunicare și de cooperare • elevii învață unii de la alții • crește responsabilitatea elevului față de propria învățare, dar și față de grup • cei cu un nivel scăzut, progresează mai ușor 	<ul style="list-style-type: none"> • rezolvarea sarcinilor necesită resurse mai mari de timp decât predarea făcută de profesor • profesorul nu evaluează în întregime rezultatele • creează un zgomot oarecare • facilitează erorile în învățare • evaluarea se face cu dificultate
Individuală	<ul style="list-style-type: none"> • permite diferențierea sarcinilor de învățare • activitatea se desfășoară în liniște • învățarea se produce în ritm propriu 	<ul style="list-style-type: none"> • facilitează erorile în învățare • profesorul nu evaluează în întregime rezultatele • rezolvarea sarcinilor necesită

	crește responsabilitatea elevului față de propria învățare	resurse mai mari de timp decât predarea făcută de profesor <ul style="list-style-type: none"> • favorizează competiția • comunicarea este aproape absentă
--	--	---

Cu toate ca are si unele dezavantaje, iată câteva puncte forte ale activității organizate în grupuri mici, activitate care se poate desfășura cu succes în cadrul Centrului de Documentare și Informare, la disciplinele: geografie, istorie, limba și literatura română, limbi moderne:

- a. *Dezvoltarea abilităților de comunicare*, deoarece:
 - dacă într-o clasă de 25 de elevi șansa unui elev de a emite un mesaj direct este mică, în perechi sau într-un grup de patru aceasta este foarte mare;
 - elevilor nu le este teamă să adreseze întrebări colegilor sau să emită păreri deoarece cei care-i ascultă sunt mult mai puțini, etc. .
- b. *Creșterea gradului de implicare în activitate*, deoarece:
 - pentru rezolvarea unei sarcini sunt disponibili doar membrii grupului, care nu se pot sustrage de la activitate fiindcă ceilalți nu vor accepta pasivitatea;
 - având abilități diferite, fiecare elev poate participa la realizarea sarcinii prin ceva specific lui;
 - au libertate de exprimare a ideilor determinată prin diminuarea evaluării.
- c. *Creșterea responsabilității elevului față de propria învățare, dar și față de grup*, deoarece:
 - elevii conștientizează că de reușita proprie depinde realizarea sarcinii și reușita grupului, etc.
- d. *Creșterea eficienței învățării*, deoarece:
 - învățarea se produce în ritm propriu;
 - fiecare constituie o resursă care poate fi valorificată de către ceilalți;
 - informațiile sunt prelucrate în grup pentru a fi accesibile tuturor;
 - cei cu nivel scăzut învață mai ușor primind sprijin, iar cei cu nivel ridicat, îl oferă;
 - se găsesc mai multe idei pentru solutionarea problemei decât dacă s-ar lucra individual;
 - se dezvoltă abilitățile necesare rezolvării problemelor;
 - motivația devine intrinsecă, etc.
- e. *Dezvoltarea abilităților de cooperare*, deoarece:
 - membrii grupului descoperă ce abilități are fiecare membru și le valorifică pentru rezolvarea sarcinii;
 - elevii învață cum să stimuleze sau să sancționeze membrii grupului pentru a-i determina să se implice;
 - elevii dobândesc încredere și stimă de sine când sunt apreciați de membrii grupului;
 - nu există teama de a fi sancționați pentru erori;
 - relațiile dintre membrii grupului sunt de egalitate, nu de subordonare față de un lider (profesor sau coleg);
 - elevii își formează atitudini pozitive (spirit de echipă, empatie, aprecierea și valorizarea diversității multietnice) și sentimente față de colegi (înțelegere, acceptare, prietenie, simpatie) etc.
- f. *Dezvoltarea identității personale* deoarece:
 - prin autoevaluare și comparare cu ceilalți, elevii conștientizează propria identitate și o consolidează;
 - prin confruntarea cu ceilalți și cu problemele supuse atenției dobândesc capacitatea de a face față adversarului și stresului;
 - elevii dobândesc încredere în sine și în capacitatea lor de a se schimba.
- g. *Schimbarea atitudinii față de mediul educațional școlar*, deoarece:
 - elevii nu-l mai percep pe profesor ca pe o autoritate, ci ca pe un prieten care le organizează învățarea și le oferă sprijin la nevoie;

- climatul clasei devine plăcut deoarece dispar mulți factori de stres, etc.

Formarea grupurilor pentru cooperare în lecție

Dimensiunea grupurilor. Cu toate că nu s-a ajuns la un consens în ceea ce privește dimensiunea grupurilor, remarcăm faptul că numărul de membrii depinde de mai mulți factori: obiectivele lecției; vârsta elevilor; natura și complexitatea sarcinii; experiența pe care o au să lucreze în grup, materialele, instrumentele și aparatura disponibile, resursele de timp etc.

Se consideră că numărul optim al membrilor unui grup este de patru-cinci, deoarece astfel fiecare are posibilitatea să treacă prin rolurile presupuse de activitatea în grup.

Structura grupurilor

Deoarece cercetările au relevat faptul că interacțiunile sunt mai frecvente și mai profunde în grupurile eterogene, elevii vor fi amestecați în funcție de nivelul abilităților și al cunostintelor, în funcție de sex sau alte caracteristici de status (etnie, nivelul socio-economic al familiei), de motivația pentru învățare, de competențele sociale ale elevilor etc. Pentru ca grupurile să lucreze cât mai eficient, elevii vor fi grupați în așa fel ca fiecare dintre ei să dispună de resurse pentru ceilalți. Un grup poate cuprinde un elev cu nivel înalt de cunoștințe și deprinderi cognitive, un altul care are abilități dezvoltate pentru comunicare, al treilea cu gândirea flexibilă, dar cu dificultăți în comunicare, iar al patrulea, interesat de rezolvarea sarcinii de lucru de către grup.

Strategii de grupare a elevilor

a. *Gruparea aleatorie* este eficientă și ușor de aplicat. Se poate folosi extragerea de bilețele pe care sunt scrise cuvinte (plante, animale, unități montane, fluvii, orașe, personalități, culori, etc.). Cei care au același cuvânt, simbol, culoare pe bilețele formează un grup.

După acest model, la lecțiile de geografie, sunt scrise pe bilete nume proprii dintr-o țară: Grupul 1: Roma, Sicilia, Etna, Apenini, Pad; Grupul 2: Paris, Corsica, Alpi, Sena, Marsilia, etc. O altă posibilitate este să se scrie pe patru bilete același cuvânt și toți elevii care au același cuvânt pe bilet formează un grup. Exemplu: responsabilitate, cooperare, respect, hărnicie, corectitudine, loialitate, punctualitate, modestie, creativitate, empatie, etc.

b. *Distribuirea stratificată* presupune gruparea elevilor care au cel puțin o caracteristică (același hobby, un stil de învățare, interes pentru o disciplină, etc.). Pentru a asigura această compoziție, elevii sunt ordonați după aprecierea profesorului, după notele obținute, pe baza rezultatelor unui test, după pasiunea pentru călătorii reale sau pe Internet, după preferința pentru lecturi geografice sau filme documentare, etc. În acest caz se selectează primul grup alegând un elev din categoria celor mai "buni", unul din categoria celor mai "slabi" și doi de nivel mediu. În structurarea a grupului elevii nu sunt toți de același sex sau etnie.

c. *Formarea grupurilor de către profesor* permite profesorului să decidă cine cu cine lucrează. Se anticipează astfel distribuirea unui singur elev cu probleme de învățare sau disciplină într-un grup sau plasarea elevilor timizi ori izolați în grupuri în care există colegi care oferă sprijin și suport emoțional.

Pentru stimularea cooperării și creativității elevilor se sugerează ca fiecare grup să poarte o denumire și se ofere materiale și instrumente (hârtie colorată, foarfece, lipici) pentru a elabora un produs prin care să se reprezinte simbolic identitatea grupului. După ce fiecare grup a ales un nume (Șoimii, Dragonul, Magicienii, Informaticienii, Creativii, Umoriștii etc.) și a elaborat produsul, un reprezentant prezintă grupul, produsul realizat și motivează alegerea numelui în fața celorlalți grupuri.

Coordonarea activităților pe grupuri

Când activitatea de învățare se desfășoară în grupuri, profesorul nu este un observator pasiv, ci are numeroase *responsabilități*:

- *Instructor.* Profesorul oferă elevilor *instrucțiuni* clare și precise asupra modului în care vor lucra.
- *Consultant.* În acest rol, profesorul oferă elevilor informații suplimentare necesare

pentru realizarea sarcinii de lucru. Poziția profesorului este, de obicei, neutră pentru a nu influența opiniile elevilor în anumite probleme controversate și pentru a-i determina pe elevi să-și asume întreaga responsabilitate în realizarea unui produs. Profesorul oferă doar puncte de sprijin, îi orientează eventual spre anumite direcții sau le sugerează ce materiale ar fi necesare pentru soluționarea problemelor. Pentru respectarea acestui rol se propun elevilor numai sarcini anticipate ca rezolvabile fără implicarea excesivă a profesorului.

- *Participant.* În unele situații, profesorul se implică direct în activitatea grupurilor. Dacă situația o cere, el manifestă aceeași opinie cu un anumit grup, însă doar pentru un interval oarecare de timp deoarece după aceea, pentru a oferi un model elevilor, își schimbă "aparent" opinia trecând la alt grup.
- *Observer.* Chiar dacă elevii au impresia că nu sunt supravegheați, profesorul este permanent printre ei, observă procesul de cooperare, dinamica grupului, afinitățile dintre elevi, cum negociază pentru produsul final, supraveghează cu atenție ritmul de lucru și nu se ocupă de activități diferite de cele desfășurate de către elevi.
- *Facilitator.* Profesorul nu aduce informații și nu intervine, ci facilitează activitatea prin oferirea unor materiale, prin încurajări, prin formularea unor întrebări, etc.
- *Motivator.* Profesorul motivează elevii prin caracteristicile sarcinii de lucru, prin procedura de a monitoriza fiecare grup, prin modul de prezentare și de evaluare a rezultatelor, prin activarea unor scopuri, prin strategii interactive etc. Motivația apare după ce știi ce trebuie să faci, cum să faci și după ce ți-ai asumat rolul.
- *Coordonator.* Profesorul este cel care cunoaște demersul întregii activități, motiv pentru care va asigura permanent cadrul adecvat de predare-învățare-evaluare prin resurse materiale și procedurale adecvate, prin dozarea timpului, prin intermediul prescripțiilor oferite elevilor, prin feed-back-ul primit sau oferit, etc.

Timpul. Structurarea timpului este o necesitate. Elevii sunt bine formați dacă se limitează timpul și se respectă strict această limită. Ei învață să lucreze două sau zece minute, iar concluziile sau produsul să le prezinte într-un minut sau două. Aceste prescripții îi obligă să sintetizeze (grafic, cuvinte puține, argumente forte) ce au de spus și să nu devieze de la subiect. Resursele de timp sunt dozate pentru fiecare activitate, se comunică din când în când cât timp mai au la dispoziție și activitatea este oprită când timpul alocat sarcinii de lucru s-a epuizat.

Acesta este un mod de lucru care se poate aplica la disciplina geografie și care se pretează la desfășurarea activităților în Centru de Documentare și Informare. Se pot aplica și alte strategii, metode și tehnici de predare, învățare sau evaluare într-un mod creativ, în funcție de conținutul lecțiilor, de elevii cu care se lucrează, de spațiul și mijloacele de învățământ disponibile în cadrul centrului, iar lecțiile vor deveni interesante și eficiente.

Tipuri de activități de predare – învățare – evaluare la disciplina GEOGRAFIE care pot fi desfășurate în CDI

În lecțiile tradiționale *conversația* este metoda utilizată cel mai frecvent cu scopul actualizării cunoștințelor în momentul numit *trecerea la lecția nouă*, situat între verificarea cunoștințelor din lecția precedentă și dobândirea noilor cunoștințe. *Testul* este un instrument utilizat de asemenea cu scop de evocare. Aplicarea unui test la începutul Învățării are *avantaje*: fiecare elev își autoevaluează conștient cunoștințele; profesorul are dovada cunoștințelor tuturor elevilor cărora le organizează învățarea. Pe baza rezultatelor testului, profesorul decide organizarea situațiilor de învățare: învățarea organizată frontal, dacă toți elevii posedă cunoștințele anterioare necesare; învățarea diferențiată, când unii elevi vor fi antrenați într-o situație de învățare prin care să recupereze cunoștințele care le lipsesc. *Dezavantajele* aplicării acestor teste sunt: conceperea, aplicarea și corectarea testelor necesită mult timp; aplicarea testelor în fiecare lecție este stresantă și monotonă pentru elevi.

Pentru optimizarea procesului de activare a cunoștințelor anterioare, în etapa de evocare se utilizează diverse tehnici: brainstorming-ul, scrierea liberă, ciorchinele, termeni dați în avans,

gândiți - lucrați în perechi, comunicați, etc. Utilizarea acestor tehnici, are mai multe avantaje: obligă pe toți elevii să își actualizeze cunoștințele despre subiectul abordat; cunoștințele sunt prezentate de către fiecare elev în formă scrisă sau verbală unui coleg, unui grup sau clasei; necesită resurse mici de timp; cunoștințele anterioare ale tuturor elevilor sunt reorganizate într-o schemă nouă.

Brainstorming-ul

Brainstorming-ul este cea mai simplă, cea mai eficientă și cea mai utilizată tehnică de stimulare a creativității și de generare de idei noi în cadrul unui grup.

Brainstorming-ul se fundamentează pe două principii formulate în *Tratatul de creatologie* de Traian Stănculescu, Vitalie Belous și Ion Moraru:

- *Principiul asigurării calității prin cantitate.* Practica a demonstrat că participanții emit la început, aproape întotdeauna, idei banale, iar într-o fază ulterioară idei viabile, fie pornind de la cunoștințele anterioare, fie ca rezultat al asociației spontane între cunoștințele lor și informațiile oferite de ceilalți. Creșterea cantității de idei produse de indivizii unui grup determină direct proporțional apariția ideilor valoroase, inedite sau a soluțiilor viabile în rezolvarea unor probleme. Creativitatea grupului este superioară creativității individuale deoarece există posibilitatea de a combina, asocia și îmbunătăți ideile personale pe baza celor emise de ceilalți.
- *Principiul amânării judecării ideilor* (a criticii și autocriticii) se bazează pe ideea osborniană a imposibilității realizării simultane a creației și analizei critice. În etapa de producție a ideilor, fiecare individ produce idei referitoare la subiectul abordat fără să fie preocupat de cenzură sau constrângeri. Unele idei pot fi bizare sau absurde, altele de-a dreptul năstrușnice. În brainstorming nu se tolerează nici un fel de critică pe parcursul producției de idei.

În alcătuirea grupului de brainstorming este necesar să se respecte anumite condiții:

- prezentarea prealabilă a temei discuției;
- gruparea participanților în funcție de relațiile personale pentru evitarea tensiunilor în grupuri.

Un moment de brainstorming este creat ușor în orice lecție cu scopul stimulării motivației pentru dobândirea cunoștințelor și pentru formarea capacităților. Brainstorming-ul implică mai multe etape:

a. Comunicarea sarcinii de lucru. Fiecare veți formula timp de un minut cât mai multe răspunsuri la întrebarea: Ce știți despre Olanda?

Subiectul pentru brainstorming este formulat sub forma unei întrebări, a unei cerințe imperative sau a unei propoziții neterminată asupra căreia reflectează fiecare participant. Perechile sau grupurile pot primi aceeași sarcină (întrebare) sau sarcini diferite. Prezentăm câteva procedee de formulare și de oferire a unui subiect:

Prin întrebări productive (deschise, problematizante):

- Care sunt consecințele integrării țării în U.E.? (formarea capacității de analiză și prognoză)
- Care sunt asemănările / deosebirile dintre România și Polonia? (formarea capacităților de a observa, a analiza, a compara)
- Care sunt cauzele decalajului economic între țările est-europene și cele vest-europene? (formarea capacității lor de a analiza și a explica)
- Cum pot fi evitate conflictele interetnice în interiorul unui stat? (formarea atitudinii)
- Ce s-ar întâmpla în Olanda dacă nivelul Oceanului Planetar ar crește? (formarea capacității deductive)

Prin solicitarea formulării unor definiții: Ce este polderul? Ce este estuarul? Ce este delta? Ce sunt mangrovele?

Prin asociere spontană de idei: Scrieți tot ce vă trece prin minte despre Austria.

Prin asociere rațională de idei: Căutați sinonime sau noțiuni similare pentru țară. Căutați idei opuse la dezvoltarea economică.

Prin căutarea judecăților de valoare: Argumentați că intrarea României în U.E. este benefică pentru români.

Prin observație: Ce ați observat când ați vizitat orașul. . . ?

Prin anchete: Ce părere aveți despre integrarea României în U.E.?

- b. Comunicarea regulilor.
- c. Emisia și înregistrarea ideilor.
- d. activitatea frontală de prezentare a ideilor.
- e. Evaluarea ideilor produse prin brainstorming.

Prin această metodă, profesorul și elevii afla ideile celor care învață referitoare la un subiect, soluțiile la o situație problemă, opinii despre o experiență comună, ce anume doresc elevii despre un subiect.

Gândiți - Lucrați în perechi - Comunicați

Tehnica *Gândiți - Lucrați în perechi - Comunicați (Think-Pair-Share)* (Lyman, 1992) implică un moment individual în care se caută răspunsuri la o problemă, un moment de confruntare a ideilor proprii cu ideile unui partener, ceea ce implică comunicare și un moment în care se lucrează cu întregul grup. Partenerii dintr-o pereche pot avea sarcini diferite Tehnica are mai multe etape:

- *Comunicarea sarcinii de lucru:* timp de două minute scrieți pe foaie toate ideile pe care le aveți despre Portugalia (... răspundeți în scris la întrebarea: Ce știți despre Portugalia?) Formulați cât mai multe răspunsuri posibile.
- *Activitate individuală.*
- *Activitate în perechi.* Timp de două minute citiți colegului de bancă ce ați scris, comparați răspunsurile și formulați un răspuns comun cu care sunteți de acord amândoi.
- *Activitate frontală.* Luați de la fiecare pereche câte o idee, un răspuns ori cereți ca fiecare pereche să rezume în 30 de secunde concluziile la care a ajuns. Notați răspunsurile pe tablă, pe flip-chart sau pe folie de retroproiector.

Gândiți - Lucrați în perechi - Lucrați în patru

Tehnica *Gândiți - Lucrați în perechi - Lucrați în patru (Think-Pair-Square)* (Baloche, 1998) implică momente individuale în care se caută răspunsuri la o problemă, momente de confruntare a ideilor proprii cu ideile unui partener și momente de prezentare a ideilor în fața unui grup. Tehnica poate fi utilizată în etapa de evocare a cunoștințelor anterioare, în etapa de realizare a sensului și în cea de reflecție. Aplicarea acestei tehnici cuprinde mai multe etape:

- *Comunicarea sarcinii de lucru:* Timp de un minut răspundeți fiecare în scris la întrebarea: Care sunt caracteristicile mediului litoral?
- *Timp de lucru pentru activitate individuală.*
- *Activitate în perechi.* Timp de două minute citiți partenerului ce ați scris, comparați răspunsurile și formulați un răspuns comun cu care sunteți de acord amândoi.
- *Activitate în grupuri.* Formați grupuri de câte patru. Timp de două minute, citiți fiecare pereche ideile scrise, apoi formulați un răspuns al grupului.

Activitatea poate fi confruntată prin preluarea frontală a ideilor și scrierea lor pe tablă.

Hârtia de un minut

Tehnica *Hârtiei de un minut (One-Minute Paper)* (Kagan, 1992) determină elevii să-și concentreze atenția pentru a răspunde la o întrebare sau pentru a evoca anumite cunoștințe învățate anterior.

Exemplu:

Comunicarea sarcinii de lucru. Timp de un minut fiecare elev va scrie pe o hârtie un răspuns la întrebarea: Care ar fi consecințele intrării României în NATO?

Această tehnică de brainstorming obligă elevii să caute rapid un răspuns scurt la o întrebare și să-l scrie într-o formă concisă. Utilizarea *hârtiei de un minut* în etapa de evocare, este importantă deoarece confruntă elevii cu problema care va fi abordată ulterior, îi incită pentru formularea unor opinii personale care vor fi comparate cu ale celorlalți și îi motivează pentru învățare.

Masa rotundă simultană

Masa rotundă (*Simultaneous Roundtable*) (Kagan, 1992) este o tehnică de învățare prin

colaborare care implică trecerea din mână în mână a unei hârtii și a unui creion, în cadrul unui grup mic. Un membru al grupului notează o idee pe hârtie și o dă apoi vecinului din stânga. Acesta scrie și el o idee și o dă următorului. Tehnica are o variantă în care fiecare participant are un creion de altă culoare și se plimbă doar hârtia. Această variantă prezintă avantajul că îi obligă pe toți să participe relativ în mod egal și, în plus, îi permite profesorului să identifice contribuția fiecăruia. Modul în care profesorii utilizează tehnica în cadrul lecțiilor de geografie depinde de creativitatea proprie. Tehnica are mai multe *etape*.

- *Comunicarea sarcinii de lucru. Ex:* Se vor forma grupuri de câte șase. Fiecare grup se va așeza la o masă și va lua o foaie albă și un creion. Foaia și creionul vor trece pe rând pe la fiecare și se va nota pe rând, câte o idee despre Germania. Timpul de lucru: trei minute.
- *Activitate în grupuri. Exemplu:*
 - este cel mai dezvoltat stat european din punct de vedere economic;
 - s-a dezvoltat prin munca multor străini;
 - face parte din U.E.;
 - mulți cetățeni români de origine germană au plecat definitiv în Germania;
 - are nivelul de trai foarte ridicat;
 - economia a avut de suferit după unirea cu Germania Democrată etc.
- *Activitate frontală.* După epuizarea timpului, unul dintre elevi sau profesorul citește cu voce tare ce a scris fiecare pe foaie în așa fel ca toți elevii să audă. Pentru clarificarea aspectelor, pentru completarea anumitor cunoștințe, pentru corectarea greșelilor, sunt adresate elevilor întrebări: *De ce credeți voi că s-a dezvoltat prin munca multor străini? De ce ai scris că economia a decăzut după unirea cu Germania Democrată? Ce te face să crezi că este adevărat că are nivelul de trai foarte ridicat?*

Este important ca elevii să primească din partea profesorului sau colegilor un feed-back la ideile pe care le-au scris deoarece, altfel pot rămâne cu idei eronate despre subiectul abordat. Avantajul acestei tehnici îl reprezintă faptul că fiecare elev este obligat să ofere grupului, pe rând, câte o idee. Profesorul poate propune elevilor ca fiecare masă rotundă să prezinte ideile pe un poster care va fi afișat pe perete sau pe un suport de afișaj din cadrul centrului.

Cercul

Cercul (*Round robin*) (Kagan, 1992) este varianta orală a mesei rotunde. Sintagma *Round robin* denumește în limba engleză o cerere cu semnături dispuse în cerc cu scopul de a nu se afla cine a semnat primul. În mod asemănător, prin tehnica *Round robin* fiecare membru al grupului de trei sau patru contribuie cu o idee la discuție, în mod sistematic, de la dreapta spre stânga, în condiții de egalitate. Tehnica poate fi utilizată în orice etapă din procesul de învățare, inclusiv în evaluare. Strategia cuprinde mai multe etape:

- *Comunicarea sarcinii de lucru. Exemplu:* Se formează grupuri de câte trei. Fiecare grup se va așeza la o masă. Fiecare membru al grupului va spune câte o idee pe care o are despre Danemarca. Se începe de la dreapta spre stânga. Nici unul nu comentează după rostirea ideii de către colegul lor. Unul dintre colegi notează ideile grupului.
- *Activitate în grupuri. Exemplu:*
 - are capitala la Copenhaga;
 - este o peninsulă;
 - are relief predominant de câmpie;
 - este situată în vestul Europei;
 - cultivă grâu, secară, cartofi, sfeclă de zahăr;
 - are climă temperat-oceanică.
- *Activitate frontală.* Elevii cu numărul trei din fiecare grup vor prezenta răspunsul. Activitatea poate continua în grupurile formate printr-o strategie de realizare a sensului. După producerea ideilor, elevii pot primi un text în care găsesc informații pe care le compară cu cunoștințele extrase din grupul lor. Deoarece cercurile lucrează simultan, profesorul poate monitoriza permanent activitatea lor, ci trece de la un cerc la altul. Dacă profesorul propune discutarea ideilor emise în cadrul grupului, poate interveni în situațiile

în care este solicitat pentru clarificarea unor aspecte.

Tehnica are mai multe avantaje. Elevii sunt determinați să formuleze un răspuns la întrebare și să-l comunice colegilor din grup. Ei au ocazia să asculte opiniile colegilor despre subiectul abordat și să le compare cu propriile răspunsuri. Deoarece fiecare participă cu idei în condiții egale, se micșorează problemele de statut și motivația elevilor crește.

Cercul Interior - Exterior

Tehnica *Cercului Interior-Exterior (Inside-Outside Circle)* (Kagan, 1992) sau *Partida de ceai a Pălărierului Nebun (Mad Hatter's Tea Party)* (Baloché, 1998) poate fi utilizată în evocarea cunoștințelor elevilor, în aflarea părerilor despre un anumit subiect, în lecțiile de recapitulare, în evaluarea elevilor etc. Elevii sunt situați în două cercuri concentrice, cei din cercul interior cu fața spre cei din cercul exterior, iar cei din cercul exterior cu fața spre cel interior. Tehnica cuprinde mai multe etape.

- *Comunicarea sarcinii de lucru. Exemplu:* Fiecare elev va răspunde timp de un minut la întrebarea: Care sunt consecințele creșterii cantității de dioxid de carbon în atmosferă?
- *Activitate individuală.*
- *Activitate în perechi:* Elevii situați în cercul exterior împărtășesc răspunsul partenerilor lor situați pe cercul interior, timp de un minut. Timp de un minut elevii din cercul interior pun partenerilor din cercul exterior întrebări pentru clarificarea unor aspecte, dar nu împărtășesc propriile lor răspunsuri.
- *Schimbarea rolurilor:* Elevii din interior împărtășesc răspunsul lor, iar cei din exterior asculta și cer lămuriri.

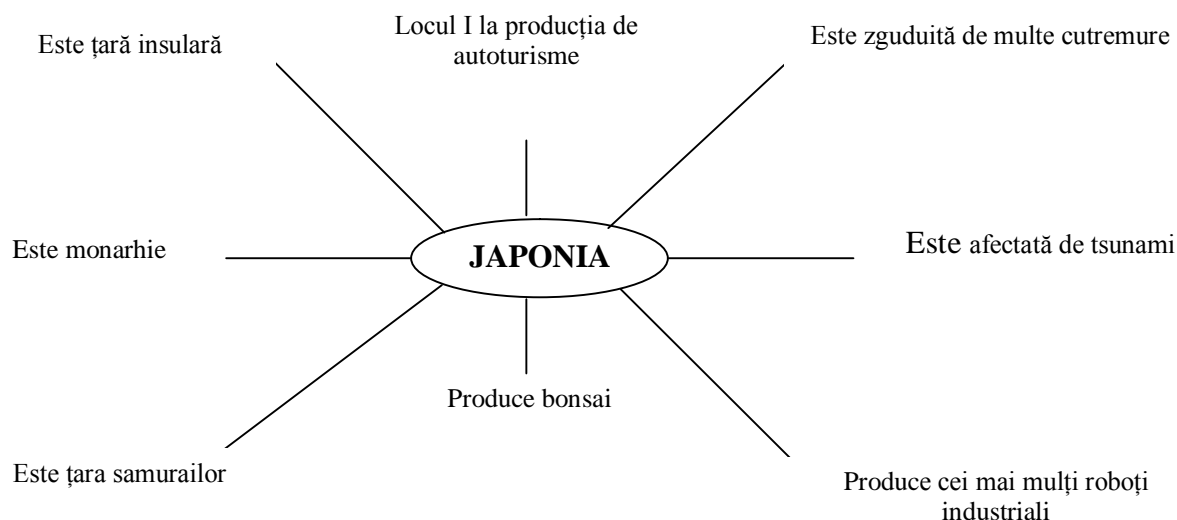
Tehnica are mai multe avantaje pentru elevi: mișcarea organizat în sală; discuția între colegi; ascultarea atentă a expunerii partenerului; formularea întrebărilor; evaluarea răspunsurilor etc.

Graffiti

Graffiti (Bennet, Rolheiser & Stevahn, 1991) este un organizator grafic care poate fi utilizat în activități în grupuri și care se poate realiza cu succes la lecțiile de geografie desfășurate în CDI. Un grup primește un subiect / o întrebare, iar alt grup alt subiect / altă întrebare. Dacă sunt patru grupuri se dau patru subiecte diferite sau două grupuri au aceleași subiecte. Graffiti poate cuprinde mai multe etape:

- *Comunicarea sarcinii de lucru. Exemplu:* Fiecare grup primește o foaie care are scris în centrul ei un cuvânt cheie. Toți membrii grupului scriu simultan ideile despre subiect pe această foaie, fără să discute între ei, trasând linii de la cercul central.
- *Schimbarea foilor între grupuri.* Foaia este luată și oferită celuilalt grup pentru completarea altor idei, fără ca membrii grupului să fi citit ce au scris colegii lor.
- *Completarea foii cu idei în celălalt grup.*
- *Returnarea foilor către grupurile inițiale.* După un alt interval de timp, foaia cu ideile celor două grupuri este returnată primului grup.
- *Analizarea și sintetizarea ideilor în grupuri.* După ce membrii grupului analizează ce a scris fiecare, se ajunge la o singură concluzie care este scrisă pe foaie.
- *Afișarea posterelor și prezentarea lor.* Posterul este afișat și prezentat de către un membru al grupului.

Această tehnică este valoroasă deoarece fiecare membru al celor două grupuri contribuie cu idei la cele două subiecte, fără ca în momentul producției de idei să se facă evaluarea acestora.

O altă posibilitate de aplicare a tehnicii este cea descrisă mai jos.

- *Comunicarea sarcinii de lucru:* Observați cele trei foi mari așezate pe mese separate. Pe fiecare foaie este scrisă o întrebare. Citiți fiecare întrebările și ce au scris colegii voștri, apoi scrieți un răspuns.
 - Prin ce elemente specifice este cunoscută Japonia în lume?
 - Care sunt trăsăturile specifice japonezilor datorită cărora ei au determinat prosperitatea țării lor?
 - De ce credeți că este bine ca România să urmeze modelul de dezvoltare economică a Japoniei?

- *Timp de lucru.* Elevii se plimbă în voie prin sală, citesc și răspund la întrebări.

Prin această tehnică, elevii au posibilitatea să citească răspunsurile colegilor la mai multe întrebări, să răspundă la întrebări, să compare răspunsurile, să facă unele completări sau corectări.

Lanțul ideilor

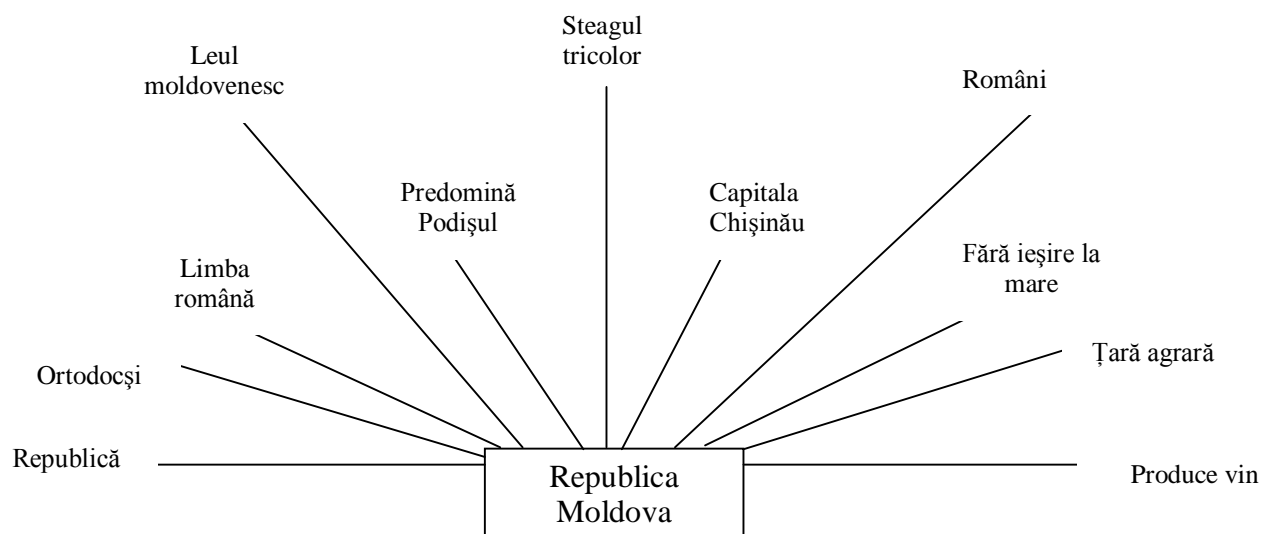
Lanțul ideilor (Dulamă, 2002) este o tehnică orală frontală. La solicitarea profesorului, fiecare elev, în ordinea locurilor în clasă, enunță pe rând câte o idee despre subiectul propus. După evaluarea ideilor acestea sunt scrise pe tablă și în caiete.

- *Comunicarea sarcinii de lucru:* Fiecare dintre voi va spune, pe rând, câte o idee despre Ungaria.

Această tehnică prezintă avantajul că îi obligă pe toți elevii din grup să spună câte o idee, dar fără să repete ideile spuse anterior. În practică există situații în care elevii nu mai au nici o idee nouă, dar atunci elevii au dreptul să nu spună nimic.

Copacul ideilor

Copacul ideilor (Dulamă, 2002) este un organizator grafic în care cuvântul cheie este înscris într-un dreptunghi situat la baza foii, în partea centrală. De la acest dreptunghi se ramifică spre partea superioară, asemeni crengilor unui copac, toate cunoștințele evocate. Copacul ideilor poate fi completat individual, în perechi, în grupe sau frontal. Dacă este completat de către membrii unui grup, foaia pe care este desenat copacul trece de la un membru la altul și fiecare elev are posibilitatea să citească ce au scris colegii lui.

Tehnica este avantajoasă deoarece propune elevilor o nouă formă de organizare a cunoștințelor evocate sau a informațiilor noi. Pentru varietate, în unele lecții, *copacii ideilor* pot avea subiecte diferite.

Găsește pe cineva care știe / Vânătoarea de comori

Tehnica *Găsește pe cineva care știe* (*Find Someone Who Knows*) (Kagan, 1992) sau *Vânătoarea de comori* (*Treasure Hunt*) necesită adunarea informațiilor dintr-un grup prin chestionarea membrilor grupului. Informațiile sunt scrise într-un tabel sau se face numai o listă a acestora. Tehnica poate fi utilizată în momentele de încălzire a grupurilor, la începutul ciclurilor de învățământ când se formează colective noi de elevi, dar și în oricare dintre etapele cadrului de învățare ERR. Tehnica are mai multe *etape*:

- *Comunicarea sarcinii de lucru*: Desenați pe o foaie întreagă de caiet tabelul de pe tablă, apoi plimbați-vă toți prin clasă și completați câte trei idei despre Germania, în fiecare pătrat, întrebând colegii. De la fiecare coleg luați numai câte o idee.
- *Completarea tabelului*.
- *Activitate frontală*: De la fiecare voi lua câte o idee și voi scrie ideile voastre în tabelul de pe tablă.

Vânătoarea de comori poate fi utilizată în lecțiile de recapitulare. Informațiile sunt adunate în tabele după diferite criterii, apoi sunt ordonate de către profesor pe tablă după chestionarea elevilor.

Poziția geografică ● ● ●	Populație ● ● ●	Agricultură ● ● ●
Relief și ape ● ● ●	Așezări ● ● ●	Transporturi ● ● ●
Climă, vegetație, soluri ● ● ●	Industrie ● ● ●	Turism ● ● ●

- În ce zonă climatică sunt situate pădurile de foioase?
- Care sunt condițiile climatice în care se dezvoltă pădurile de foioase?
- În ce regiuni de pe glob există păduri de foioase?
- Care sunt caracteristicile pădurilor de foioase?
- Ce specii de plante sunt caracteristice pădurilor de foioase? etc.

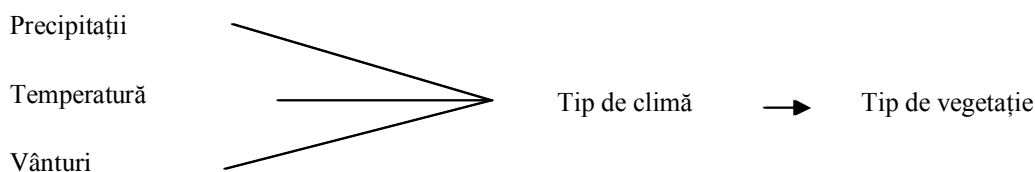
Pădurea tropicală umedă ● ● ●	Pădurea musonică ● ● ●
Pădurea de foioase ● ● ●	Pădurea de conifere ● ● ●

Tehnica are mai multe avantaje pentru elevi: mișcarea prin clasă; obligativitatea de a formula întrebări pentru a completa tabelul cu informațiile necesare; formularea răspunsurilor la întrebări; spargerea monotoniei; discuția între colegi; cunoașterea personalității colegilor. Deoarece există riscul ca unii dintre elevi să fie tentați să scrie în tabel propriile idei pentru a rezolva mai repede sarcina de lucru, este necesară observarea atentă a acestora. Printr-o monitorizare atentă, se observă că unii elevi nu răspund intenționat sau din cauza necunoașterii informațiilor necesare. Pentru evitarea acestei probleme, se poate cere elevilor să specifice sursa (numele colegului) în dreptul informației.

Termenii – cheie în avans

Tehnica *Termenii cheie în avans sau inițiali* (Dumitru, 2000; Temple, 2001) are ca scop actualizarea unor concepte esențiale cunoscute sau învățate deja de către elevi, stabilirea unor relații între acești termeni, explicarea unui proces științific care va fi prezentat în textul pe care urmează să-l citească, focalizarea atenției asupra termenilor esențiali utilizați pentru înțelegerea conținutului lecției și motivarea elevilor pentru activitate. Relația dintre termeni poate fi cronologică, de succesiune logică sau de cauzalitate. Profesorul alege patru-cinci concepte-cheie din textul care va fi studiat și le scrie pe tablă. Tehnica are mai multe *etape*:

- *Comunicarea sarcinii de lucru:* Scrieți în caiete cei cinci termeni pe care i-am scris pe tablă: precipitații, temperatură, vânturi, climă, vegetație. Timp de patru-cinci minute stabiliți în perechi ce relație există între acești termeni. Reprezentați grafic această relație existentă între termeni și precizați caracteristica ei esențială.
- *Activitate în perechi.* Elevii discută semnificația termenilor și stabilesc ce relație există între aceștia.
- *Citirea textului și compararea cu relația identificată anterior:* Citiți textul din manual. Identificați conceptele scrise pe tablă și relația existentă între ele. Comparați relația descoperită în text cu relația presupusă de către voi anterior citirii textului. Corecți sau completați relația pe care ați stabilit-o la început. Aveți la dispoziție trei minute.

Relația de cauzalitate dintre elementele climei, tipul de climă și tipul de vegetație

Exemplu: Stabiliți relația dintre termenii-cheie: golf, fluviu, aluviuni, deltă.

Fluviu → Aluviuni → Golf → Deltă

Relația de succesiune logică în formarea unei delte

Această tehnică este utilizată în etapa de evocare și de realizare a sensului, însă poate fi utilizată în faza de reflecție sub forma *termenilor-cheie revizuiți* când se cere elevilor să descrie relația așa cum este ea prezentată în text sau să elaboreze un "ciorchine" din acești termeni.

Predicție cu termeni dați

Pentru evocarea cunoștințelor anterioare, pentru dezvoltarea capacității de predicție și pentru stimularea creativității, se oferă elevilor câteva cuvinte pe baza cărora să-și imagineze o poveste cât mai interesantă, o descriere a unui fenomen sau proces, o relatare a unui eveniment (Temple, 2001). Înainte de comunicarea sarcinii de lucru, se anticipează că vor citi un text științific sau literar pe baza acestor termeni. Tehnica are mai multe *etape*:

- *Comunicarea sarcinii de lucru:* Astăzi veți afla lucruri interesante despre Japonia, țară insulară situată în estul Asiei. Timp de trei minute imaginați-vă și scrieți o povestire cât mai interesantă despre aceasta țară sugerată de termenii: Fuji-san, cutremure, vulcani, tsunami.
- *Activitate individuală de scriere.*
- *Activitate în perechi:* Timp de cinci minute discutați cu partenerul vostru despre povestirea / descrierea la care v-ați gândit.
- *Activitate frontală:* Două perechi veți prezenta colegilor versiunile create.
- *Activitate individuală:* Timp de trei minute citiți textul despre condițiile naturale din Japonia și reflectați asupra asemănarilor și deosebirilor dintre descrierea voastră și cea pe care o citiți.

Pentru precizarea consecințelor unui fenomen sau proces geografic, cereți elevilor să formuleze un text.

- *Comunicarea sarcinii de lucru:* În localitatea ..., situată în mijlocul unui frumoase păduri de conifere s-a descoperit un zăcământ de minereu de cupru și s-a început extragerea lui dintr-o carieră de mari dimensiuni. Redactați un text în care specificați consecințele acestei exploatare asupra mediului utilizând termenii: defrișare, poluare, halde de steril, bazine de decantare a apei.
- *Activitate individuală de scriere.*
- *Activitate frontală:* Vom scrie consecințele specificate în tabelul de pe tablă.

Consecințe anticipate	Consecințe specificate în text
<ul style="list-style-type: none">- alunecări de teren- poluarea apei de suprafață și subterane- defrișarea unei suprafețe mari- formarea unei halde de steril- formarea unui bazin de decantare a apei	<ul style="list-style-type: none">- alunecări de teren- poluarea apei de suprafață și subterane- defrișarea unui hectar de pădure- formarea unei halde de steril- amenajarea unor drumuri- construirea unei așezări umane

- *Activitate individuală.* Timp de trei minute citiți textul și completați în caiete tabelul. Această tehnică este avantajoasă deoarece determină elevii să reflecteze la conținutul care va fi studiat ulterior, facilitează anticiparea unor fenomene, procese sau acțiuni și permite compararea ideilor personale despre anumite consecințe posibile cu cele care într-adevăr se

produc în realitate.

Toate modelele moderne de structurare a lecției prevăd momente de activitate individuală a elevilor în care aceștia evocă cunoștințele și experiențele anterioare, se confruntă cu noile informații conferindu-le sensuri, și le restructurează în forme diverse pentru a le integra în sistemele mentale proprii sau prezintă rezultatele personale pentru a fi evaluate. Integrarea în lecții a unor *scurte* situații de învățare sau de evaluare individuală este necesară deoarece obligă toți elevii să se implice în rezolvare și să prezinte ideile, soluțiile sau opiniile personale unui partener, unui grup sau profesorului, ceea ce presupune o abordare și o evaluare din mai multe perspective.

Strategiile și tehnicile de studiu individual și scriere sunt valoroase, deoarece facilitează *dezvoltarea autonomiei elevilor*, îi ajută să devină capabili: să își identifice nevoile și interesele, să fixeze scopuri și obiective personale, să ierarhizeze prioritățile, să proiecteze, să organizeze, să monitorizeze și să dirijeze propria învățare și activitate, să decidă și să aplice strategii, metode și tehnici de învățare și auto evaluare, să își formeze abilități metacognitive și să exerseze strategii metacognitive, să aleagă și să utilizeze eficient resursele materiale, să dozeze și să valorifice optim resursele de timp. Prin aceste strategii și tehnici, *elevii învață să învețe*, manifestă inițiative, se angajează în activitate cu întregul potențial intelectual, fizic, volitiv și afectiv, dovedesc spirit critic și creativ, dobândesc cunoștințe și competențe transferabile în contexte noi.

Punerea în practică a acestor strategii și tehnici presupune distribuirea unor sarcini variate elevilor, orientate atât spre asimilarea de cunoștințe (*a ști*), spre punerea în practică a acestora (*a ști să faci*), cât și spre manifestarea unor comportamente și atitudini (*a ști să fii*), ca părți componente ale competențelor. În lecțiile tradiționale, sarcinile de lucru individual erau efectuate de obicei în cadrul temelor de acasă, dar în lecțiile moderne, prin exercițiile de ghidare a studiului și a scrierii, se asigură o învățare transparentă, explicită, cu sens, centrată pe nevoile reale ale elevilor.

Strategii de lectură a textelor științifice (SLTS)

Fiecare profesor a remarcat că elevii învață cu dificultate conținutul textelor științifice deoarece nu-l înțeleg, iar neînțelegerea este determinată de faptul ca textele au un conținut nefamiliar, o structură complicată și un limbaj specific unui anumit domeniu al științei. Din aceste motive, de multe ori elevii evită citirea lecțiilor din manual și preferă să învețe schemele din caietul de notițe, care sunt accesibile ca formă și conținut. Practicând acest stil de învățare, adesea elevii sunt tentați să vorbească schematic prin eliminarea verbelor din construcțiile lor verbale.

Încă din primele clase, învățătorii ar putea să-i învețe pe elevi strategii de lectură pentru învățare, iar dacă elevii ajung în clasele superioare fără să posede aceste strategii, profesorii i-ar putea învăța prin exerciții ghidate în lecții. Janice A. Dole (p. 19, 2001) grupează și prezintă enumerativ strategiile de lectură pentru învățare în trei categorii: strategii utilizate înainte de lectură, strategii utilizate în timpul lecturii și strategii utilizate după lecturare. Deoarece obiectivul nostru îl constituie lecturarea eficientă a textelor din manuale, strategiile vor fi prezentate mai detaliat și adecvat contextului.

Strategii utilizate înainte de lectură

- *Formulați un scop sau un motiv pentru lectură.* Dacă este vorba despre un manual școlar, profesorul va stabili împreună cu elevii de ce este necesar să studieze sau să învețe conținutul respectiv și la ce anume le va fi util aceasta în viața personală, în societate sau pentru profesia lor. Dacă este vorba despre o lucrare pe care elevul o va citi, el va conștientiza singur utilitatea lecturii răspunzând la întrebările: La ce îmi va fi utilă această lectură? Ce aștept să citesc în această carte? La aceste întrebări încearcă să răspundă fiecare cititor atunci când remarcă titlul unei cărți și, pentru găsirea răspunsului, face pasul următor.
- *Priviți lucrarea în ansamblu.* În mod firesc, În prima lecție dintr-un an școlar, fiecare profesor discută cu elevii despre manualul cu care vor lucra. Ei analizează coperta și titlul manualului, evocă anumite cunoștințe despre autori și editură (indicii asupra calității lucrării), studiază capitolele și lecțiile specificate în cuprins, analizează modul în care sunt structurate lecțiile, calitatea și cantitatea materialului grafic, caracterul

aplicativ, etc.

Dacă elevii studiază singuri o lucrare (de exemplu, în librărie sau în bibliotecă) ar putea utiliza o strategie asemănătoare cu cea utilizată cu profesorul. Când textul de citit este un capitol, atunci acesta este studiat mai detaliat, conform strategiei următoare:

- Parcurgeți întregul capitol citind titlurile, subtitlurile și privind toate ilustrațiile. Dacă nu există titluri și ilustrații, citiți prima propoziție din fiecare paragraf pentru a vă forma o idee despre conținutul capitolului.

- Analizați caracteristicile capitolului: dimensiunea, structura, modul de prezentare a informațiilor, densitatea informațiilor, bibliografia etc.

- Observați aspectele importante și modul în care autorii reliefează informațiile importante (sublinieri, încasetări, culori etc.).

- Identificați ce anume vă interesează din acel capitol și cum anume vă este util pentru realizarea scopului propus.

- Stabiliți ce anume veți citi cu atenție și ce anume veți ignora.

- *Evocați cunoștințele personale despre conținutul abordat în lucrare.* Motivele pentru care citim sau recitim o lucrare sunt multiple: ne-a plăcut prima lectură, nu am înțeles prea bine conținutul la prima lectură și avem nevoie să revenim; subiectul este nou, interesant, etc. Pentru ca lectura să fie eficientă este necesară o actualizare a cunoștințelor pe care le deținem în baza proprie despre conținutul respectiv: Ce știu despre această temă? De obicei, un cititor nu este motivat să citească o lucrare al cărei conținut îl cunoaște deja sau care tratează un subiect la un nivel inferior propriilor cunoștințe.

Strategii utilizate în timpul lecturii

- *Analizați și interpretați materialul ilustrativ*
 - Analizați titlurile, legendele, conținutul fiecărei diagrame, hărți;
 - Analizați fotografiile, tabelele etc.
 - Interpretați conținutul materialului grafic răspunzând unor întrebări: De ce este asta așa și nu altfel? De ce există aceste diferențe / asemănări? Din ce cauză s-a produs acest fenomen? etc. Pentru interpretarea materialului ilustrativ este necesară citirea textului: activarea unor cunoștințe anterioare, stabilirea unor relații între noile informații și vechile cunoștințe etc.

- *Citiți integral textul* pentru familiarizarea cu conținutul și pentru sesizarea mesajelor.
- *Citiți a doua oară textul, selectiv*, pentru descifrarea sensului secțiunilor relevante sau dificile.
- *Dacă nu înțelegeți anumite paragrafe*, nu treceți mai departe, ci *opriți-vă din citit*:
 - recitiți pasajele anterioare;
 - întrebați-vă: Ce vrea să spună autorul?
 - identificați cuvintele al căror sens este necunoscut și căutați-le în dicționare; înlocuiți-le în textul inițial prin sinonime cunoscute;
 - recitiți lecțiile în care au fost prezentate unele informații pe care nu le stăpâniți încă;
 - parafrazați pasajele dificile cu cuvinte familiare.

- *Marcați textul*:
 - subliniați conceptele-cheie, colorați-le cu marker sau încasetați-le;
 - subliniați și numerotați criteriile pe baza cărora se fac clasificări;
 - marcați cu semne de întrebare ideile neclare, cu linii șerpuite verticale paragrafele confuze;
 - subliniați cu o anumită culoare ideile esențiale;
 - marcați cu linii verticale laterale paragrafele importante etc.
- *Utilizați harta* pentru identificarea elementelor precizate în text:
 - căutați localitățile, unitățile de relief, unitățile hidrografice, etc. specificate în text;
 - identificați cu ajutorul hărții relațiile (spațiale, cauzale) existente între componentele specificate în text.

- *Faceți presupuneri* despre autor:
 - scopul, intențiile autorului;
 - viziunea, convingerile, prejudecățile autorului;
 - contextul social în care a scris;
 - sursele de documentare pe care le-a avut.
- *Elaborați scheme logice ale conținutului*
 - identificați conceptele-cheie, relațiile cauză-efect, problemele / soluțiile, clasificările, exemplele, etc.
 - refaceți schema logică dacă necesită completări, corectări, eliminări de informații sau dacă nu este ordonată logic.

Strategii utilizate după lecturare

- *Vizualizați conținutul* capitolului în forma originală, dar și în cea schematică.
- *Redați verbal ori mintal conținutul* capitolului / lecției cu cuvinte familiare (din lexicul activ), în absența textului original.
- *Recitiți pasajele* din text pe care nu le-ați învățat satisfăcător sau schema logică.
- *Formulați întrebări pe baza textului* și răspundeți la ele.
- *Completați schema logică* cu unele exemple sau experiențe cunoscute anterior, cu argumente și contraargumente, cu opinii personale, cu trimiteri referențiale, etc.
- *Rezolvați exercițiile, problemele* existente după text.
- *Răspundeți la întrebările* existente după text.

Aceste strategii pot fi utilizate pe parcursul mai multor lecții sub forma unor exerciții ghidate de profesor până în momentul în care elevii le cunosc și le aplică în studiul individual. Fiecare profesor îi poate învăța pe elevi o diversitate de strategii prin care se facilitează înțelegerea sensului textelor sau dobândirea cunoștințelor noi.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bădău, Georgeta – *Inițiere în cercetarea documentară*, Alba – Iulia, 2004;
2. Dulamă, Maria Eliza – *Modele, strategii și tehnici didactice activizante*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2002;
3. Dulamă, Maria Eliza – *Metodica predării geografiei*, Editura Clusium, Cluj – Napoca, 2001;
4. Dumitru, I. Al. – *Dezvoltarea gândirii critice și învățarea eficientă*, Editura de Vest, Timișoara, 2000;
5. Ulrich, Cătălina – *Managementul clasei – Învățare prin cooperare*, Editura Corint, București, 2000.